

ПРАВОВИЙ ОГЛЯД · ВЕРЕСЕНЬ 2026

Відстрочка від мобілізації, категорії придатності та ЕКОПФО

Процедура оформлення відстрочки, робота ВЛК і категорії придатності,
реформа оцінювання повсякденного функціонування та актуальна судова практика

Станом на вересень 2026 року

01

Відстрочка від мобілізації

Процедура та практичні аспекти оформлення

Правова основа

Стаття 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» закріплює право на відстрочку від призову під час мобілізації.

Постанова КМУ № 560 деталізує порядок реалізації цього права.

Зміни з квітня 2026 року

Постанова КМУ № 467 від 08.04.2026 внесла зміни до Порядку проведення мобілізації:

- спрощує процедуру оформлення відстрочки
- уточнює коло осіб, які взагалі не проходять через комісії ТЦК
- запроваджує нову підставу — для військовозобов'язаних і резервістів 18–25 років після контрактної служби

Хто має право на відстрочку

Відстрочка — тимчасове звільнення від призову лише за прямо передбаченою законом підставою; вона не скасовує обов'язок служби, а відтерміновує його.

1

Здоров'я та інвалідність

- Особи з інвалідністю; тимчасово непридатні
- Опікуни недієздатних; догляд за тяжкохворим родичем/членом сім'ї

2

Сім'я та діти

- Батьки дитини/повнолітньої дитини з інвалідністю
- Батьки 3+ дітей; одинокі батьки; дружина/чоловік з інвалідністю

3

Освіта та професія

- Студенти, аспіранти
- Працівники вищої/профосвіти, вчителі шкіл

4

Особливі категорії

- Родичі загиблих/зниклих безвісти; звільнені з полону
- Позбавлені свободи внаслідок агресії; заброновані; контракт 18–25

Подання документів та автопродовження

Канали подання у 2026 році

ТЦК у більшості випадків більше не приймають заяви напряду.

1 «Резерв+»
онлайн — якщо є технічна можливість для конкретної підстави

2 ЦНАП
особисто — якщо оформлення онлайн неможливе

до 2 тижнів

орієнтовний строк розгляду заяви ЦНАП. Під час розгляду особа не підлягає мобілізації.

Автоматичне продовження

90%+

чинних відстрочок продовжуються
автоматично — без повторної заяви, якщо
підстава чинна

- Система звіряє дані з держреєстрами (реєстр «Оберіг»)
- Актуальний статус — у військово-обліковому документі «Резерв+»
- Працює незалежно від способу первинного оформлення (Резерв+ чи ЦНАП)

Якщо автопродовження не відбулося — самостійно з'ясувати причину, оновити дані в реєстрах і за потреби подати заяву повторно.

Роль комісій ТЦК та практичні ризики

Постанова № 467 від 08.04.2026: комісії ТЦК більше не розглядають питання відстрочки, якщо особа вже має право на неї безпосередньо за законом — без «людського фактора».

Головний ризик: пасивність особи, яка відповідає умовам, але не подала заяву чи не оновила документи вчасно — ТЦК має право призвати на загальних підставах.

Практичний алгоритм дій

1

Перевірити запис

актуальний запис про відстрочку в «Резерв+»

2

Зібрати документи

свідectва, рішення суду, висновок ЛКК/МСЕК, довідки про полон тощо

3

Обрати канал

«Резерв+» або ЦНАП — залежно від підстави

4

Фіксувати відмову

письмово — і готуватися до оскарження

02

Судова практика 2026

Оскарження дій та рішень ТЦК і соціальної підтримки

Ключові правові позиції: частина 1

1

Незворотність призову

КАС ВС: призов є завершеною дією; визнання його протиправним не відновлює попередній стан особи, якщо її вже мобілізовано (справа №300/9223/25).

2

Момент подання заяви вирішальний

Заяву, надіслану поштою вже після наказу про призов, орган не зобов'язаний розглядати (Чернівецький суд, №600/5729/25-а).

3

Факт утримання дітей важливіший за біологічне батьківство

Одеський ТЦК скасовано: визначальним є факт утримання трьох дітей, а не біологічне батьківство щодо кожної.

4

Наявна відстрочка враховується без документа на місці

Якщо відомості є в «Резерв+», ТЦК зобов'язаний їх врахувати й не оформлювати призов (наказ від 7.06.2026, Закарпаття).

Ключові правові позиції: частина 2

5

Відстрочка після призову не рятує

Миколаївський адмінсуд: оформлення в «Резерв+» вже після призову й зарахування до частини не скасовує мобілізацію.

6

Скасування через «пропуски занять» перевіряється судом

Справи аспірантів ХПІ: суди перевіряють обґрунтованість підстав скасування відстрочки, результати практики неоднозначні.

7

Релігійні переконання — не підстава

Альтернативна служба застосовується лише до строкової служби, а не до призову під час мобілізації.

8

Право на відстрочку не діє автоматично

Волинський адмінсуд: право має бути оформлене заявою й документами до призову — саме лише існування підстави не звільняє від мобілізації.

До призову — і після призову

Суди послідовно розрізняють дві ситуації залежно від моменту подання заяви:

ДО ПРИЗОВУ

Заява й документи подані та отримані ТЦК своєчасно, а орган не розглянув їх або відмовив необґрунтовано.

Шанси на скасування відмови — високі

ПІСЛЯ ПРИЗОВУ

Навіть за наявності підстав для відстрочки — з посиланням на незворотність призову.

Суди значно менш охоче поновлюють становище особи — потрібно довести реалізацію відстрочки саме до наказу про призов

03

Категорії придатності та ВЛК

Актуальні статуси, реформа й судова практика 2026 року

Категорії придатності до військової служби

Висновки формують військово-лікарські комісії (ВЛК) за Положенням про військово-лікарську експертизу та Розкладом хвороб.

А

Придатний до військової служби

без обмежень за станом здоров'я (не виключає хронічні захворювання)

Б

Придатний з незначними обмеженнями

В

Придатний до служби у частинах забезпечення

Г

Тимчасово непридатний

відстрочка на лікування 6–12 місяців з обов'язковим повторним оглядом

Д

Непридатний до військової служби

З 4 травня 2024 року категорію «обмежено придатний» повністю скасовано — «сірої зони» між придатний/непридатний більше не існує.

Статус «тимчасово непридатний» і рекомендації

Особливий статус «тимчасово непридатний»

Правові наслідки відрізняються для військовозобов'язаних і для тих, хто вже проходить службу. Позначка у висновку ВЛК визначає, чи особа потрапить до бойової частини, підрозділу тилового забезпечення, чи буде знята з військового обліку.

Практичні рекомендації

- 1 Завжди перевіряти дату останнього висновку ВЛК та його відповідність чинній редакції наказу № 402
- 2 З'ясовувати, чи призначено повторний огляд (актуально для категорії «Г»), і фіксувати його дату
- 3 За наявності підстав — оскаржувати рішення ВЛК у вищій інстанції чи в судовому порядку

Оскарження рішень ВЛК: межі судового контролю

Позиція Верховного Суду

Суд не оцінює правильність діагнозу чи професійні дії лікарів ВЛК (постанови ВС від 13.06.2018 №806/526/16 та від 14.05.2020 №826/13095/15) — але перевіряє дотримання процедури прийняття висновку.

Скасування рішень через процедурні порушення

Миколаївський окружний адмінсуд

26.02.2026, №400/11163/25

Скасовано рішення ВЛК про придатність — не виконано обов'язкові дослідження за п. 3.4 Положення № 402.

Запорізький окружний адмінсуд

05.07.2024, №280/3862/24

Непроходження ВЛК не є підставою для відмови у відстрочці за доглядом за особою з інвалідністю.

Хмельницький окружний адмінсуд

05.11.2025, №560/5797/25

ТЦК не має права ставити реалізацію права на відстрочку в залежність від проходження медкомісії.

Строки оскарження рішень ВЛК

30 днів

на досудове оскарження до вищої ВЛК з дня отримання постанови

6 місяців

на звернення до суду з дня, коли особа дізналася про порушення прав

3 місяці

на звернення до суду після відповіді вищої ВЛК (якщо було досудове оскарження)

У позові варто наголошувати саме на процедурних порушеннях (неповний огляд, відсутність потрібних спеціалістів, ігнорування медичної документації) — це категорія аргументів, яку суди готові розглядати по суті.

Реформа: від МСЕК до ЕКОПФО

31 січня 2025 року медико-соціальні експертні комісії (МСЕК) припинили існування — їх замінили експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи (ЕКОПФО).

Старий підхід (МСЕК)

Формальне визначення «групи інвалідності» за старою логікою.

Новий підхід (ЕКОПФО)

Оцінка того, наскільки хвороба, травма чи поранення вплинули на самообслуговування, навчання, роботу й соціальне життя людини.

Хто формує команду і хто ініціює оцінювання

- Склад команди формує керівник закладу охорони здоров'я, який затверджує перелік лікарів
- У загальному випадку направлення формує лікуючий лікар — проходження ЛКК більше не потрібне
- Для осіб, виявлених ВЛК, направлення формує голова відповідної ВЛК

Строки, формати проведення та цифровізація

30 днів

на розгляд електронного направлення закладом охорони здоров'я (з дня прийняття до розгляду)

Формати проведення оцінювання

- очно в закладі охорони здоров'я
- заочно — за медичною документацією
- за допомогою телемедицини
- за місцем перебування (маломобільні особи)

Три складові реформи

Медична

функціонує повноцінно станом на 2026 рік

Соціальна

впроваджується поступово

Економічна

впроваджується поступово

Цифровізація та контроль прозорості. Усі етапи фіксуються в електронній системі. Дашборд МОЗ дозволяє знайти експертну команду, контакти закладів, статус справи та аналітичні дані в реальному часі.

Зв'язок з ВЛК, оскарження та нормативна база

ВЛК і ЕКОПФО на практиці

ВЛК визначає придатність до служби (категорії А–Д), ЕКОПФО — статус інвалідності й потребу в реабілітації. Процедури різні за метою, але можуть перетинатись: ознаки, виявлені ВЛК, стають підставою для направлення на ЕКОПФО.

Оскарження рішень

Рішення ВЛК і висновок ЕКОПФО можна оскаржити в адміністративному чи судовому порядку. Рекомендується зберігати повний пакет медичної документації та копію висновку — це основа для подальшого оскарження.

Нормативна база ЕКОПФО

- Положення про експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи
- Порядок проведення оцінювання повсякденного функціонування особи
- Критерії направлення на проведення оцінювання
- Порядок функціонування електронної системи оцінювання
- Критерії встановлення інвалідності

Ключові висновки

- 1** Відстрочка діє лише за встановленою підставою і потребує своєчасного оформлення — сама наявність права не захищає від мобілізації.
- 2** У 2026 році документи подаються онлайн через «Резерв+» або через ЦНАП; понад 90% чинних відстрочок продовжуються автоматично.
- 3** Категорію «обмежено придатний» скасовано з 2024 року; суди перевіряють лише процедуру ВЛК, а не медичну суть діагнозу.
- 4** З 2025 року МСЕК замінено на ЕКОПФО — оцінку впливу стану здоров'я на повсякденне функціонування людини.
- 5** Судова практика розрізняє оскарження до і після призову: після мобілізації шанси на поновлення значно нижчі.